

Nr 57.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående beviljande av lån av statsmedel för understödjande av behövande konstidkare; given Stockholms slott den 26 februari 1915.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att för anordnande av ett konstlotteri till understödjande av behövande konstidkare för en tid av högst tre år och mot säkerhet, som av Kungl. Maj:t godkännes, bevilja ett räntefritt lån av statsmedel å 100,000 kronor, att av statskontoret utbetalas under förskottstitel.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Oscar von Sydow.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26
februari 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anförde efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet:

Den med anledning av rådande krisförhållanden tillsatta statens arbetslöshetskommission har till en av sina främsta uppgifter att medverka vid strävandena att åt de många kategorier av arbetstagare, som genom den inträdda krisen förlorat sin anställning och utkomst, söka bereda nya arbetstillfällen och utkomstmöjligheter. Kommissionen har därvid haft tillfälle konstatera, hurusom även många andra grupper av självförsörjare än de i andras tjänst anställda på grund av krisen kommit i ett ekonomiskt bekymmersamt läge. Detta gäller icke minst om en mängd utövare av de bildande konsterna och av olika grenar av konstindustri, beroende därpå, såsom från olika håll sammanstående vitsordats, att snart sagt all avsättning av dessa yrkesutövares alster upphört. För att bilda sig en närmare uppfattning i denna fråga inbjöd arbetslöshetskommissionen till sitt sammanträde den 24 september 1914 ett antal för konst och konstindustri intresserade, representativa

personer att överlägga om saken. Dessa vitsordade därvid enstämmigt, hurusom många konst- och konstindustriidkare till följd av den rådande situationen kommit i ett verkligt nödläge, som innebure allvarliga risker för dem personligen och jämväl för landets konstnärliga produktion. Med styrka framhölls därför angelägenheten att söka finna lämpliga medel att bringa konstidkarna verksam hjälp. För att närmare överväga och vidare utföra en del under överläggningen framkomna uppslag tillsattes vid nämnda sammanträde två kommittéer, som sedermera verkställt en del förberedande utredningar rörande de olika utvägarna för målets uppnående och vidtagit vissa åtgärder i angivet syfte.

Sedan de förberedande arbetena avslutats och man därvid kommit till det resultat, att den lämpligaste formen för konst- och konstindustriidkarnas bispringande vore att genom anordnande av ett konstlotteri söka bereda avsättning av deras alster, hava de för ändamålet utsedda kommitterade, herrar Josef Sachs, Richard Bergh, Carl G. Laurin, Thorsten Laurin, Teodor Lundberg och Erik Wettergren hos Kungl. Maj:t gjort följande framställning:

Framställning
av kommitte-
rade föranord-
nande av ett
konstidkarnas
lotteri.

»Kommitterade hava funnit klart ådagalagt, att den nuvarande krisen synnerligen kännbart drabbat de bildande konsternas idkare. Penningknappheten och det rådande ekonomiska osäkerhetstillståndet hava tvingat även den mest burgna delen av allmänheten att ålägga sig stor försiktighet beträffande sådana utgifter, som icke kunna anses strängt nödvändiga, och främst beträffande inköp eller beställningar av konstverk av olika slag. På detta område har därför uppkommit en nästan fullständig stagnation, så att med ett slag så gott som all avsättning av konstföremål upphört. Då nu de bildande konsternas idkare i vårt land — även de främste — nästan undantagslöst äro för sin utkomst beroende av att kunna få försälja sina alster, allt efter som de producera sådana, måste avsättningens upphörande för dem innebära ett svårt ekonomiskt trångmål. Till kommitterades kännedom har ock kommit, att åtskilliga konstnärer redan råkat i ett bekymmersamt läge. Därest krisen får längre varaktighet, te sig utsikterna mycket dystra för ett stort antal personer, som genom sin produktion framgångsrikt verkat för konstnärliga syften samt för tillgodoseendet av allmänhetens kulturella intressen.

Det har då synts oss vara en angelägenhet av stor vikt för bevarandet av vår andliga nivå såväl som för konstnärerna själva, att åt dessa beredas hjälp och stöd till fortsatt konstnärlig verksamhet. Ur alla synpunkter bäst och värdestigast är uppenbarligen, att denna hjälp bringas dem i form av tillfälle till avsättning av deras egna alster. Rörande olika utvägar för detta syftes ernående hava kommitterade verkställt åtskilliga utredningar, vilka resulterat däri, att endast ett konstlotteri synes kunna erbjuda en verksam och genomförbar lösning av frågan.

För detta lotteri skulle omedelbart inköpas vinster, företrädesvis konstverk och konstindustriella föremål, till ett uppskattat marknadsvärde av c:a 200,000

kronor. Av detta värde skulle dock endast 50 % genast utbetalas till resp. konstnärer; i den mån lotteriet lämnade gynnsamt resultat skulle emellertid försäljarna sedermera utfå ytterligare del av värdet, dock icke dess hela belopp. På detta sätt få konstnärerna själva vidkännas en av de nuvarande tryckta förhållandena motiverad uppostring, genom vilken lotteriets ekonomiska grund stärkes. Ytterligare garanti härför hava kommitterade försäkrat sig om genom utfästelser från några av landets allra främsta konstnärer att till lotteriet såsom gåva överlämna egna konstverk. Samtidigt härmed ingives till överståthållarämbetet ansökan om koncession å ett i överensstämmelse med nu angivna synpunkter planerat lotteri.

Kommitterade hava dock funnit ur många synpunkter lämpligast att icke nu anordna lotteriet utan uppskjuta detta till en lämpligare tidpunkt. Då uppkommer emellertid spørgsmålet, huru de 100,000 kronor, som avses skola omedelbart användas till vinstinköp, skola kunna anskaffas. Ehuru den uppgjorda lotteriplanen synes kommitterade vara fullt betryggande, lär det under nuvarande förhållanden vara synnerligen vanskligt att åvägbringa dessa medel. Kommitterade hava under hand hänvänt sig till ett antal konstens främjare och lyckats erhålla deras garanti för det erforderliga beloppet, vars återbetalande sålunda är fullt säkerställt. Det gäller emellertid nu att kunna erhålla ett lån att återbetalas vid tidpunkten för lotteriets avhållande. Inför de svårigheter, som härvid mött, hava kommitterade sett sig nödsakade att anhålla om statens mellankomst. Vi hava nämligen vågat förutsätta, att den konstnärliga produktionens vidmakthållande samt ett stort antal konstnärers stödande i deras oförvållade nödläge få anses vara en angelägenhet av allmänt samhällelig betydelse. I förhoppning att dessa våra synpunkter skola befinnas värda beaktande, tillåta vi oss sålunda hos Kungl. Maj:t hemställa, att för ovan angivet ändamål måtte beviljas ett räntefritt, eventuellt mot låg ränta löpande statslån å 100,000 kronor att återbetalas vid den tidpunkt, då lotteriets ekonomiska ställning det medgiver, dock senast inom tre år.»

Yttrande av
statens arbets-
löshetskom-
mission.

Statens arbetslöshetskommission, som till Kungl. Maj:t överlämnat den av förenämnda kommitterade sålunda gjorda framställning, har i sammanhang därmed anført följande.

Kommissionen anser sig till en början böra betona, att densamma såväl ur principiell som praktisk synpunkt finner synnerligen lyckligt, att kommitterade inriktat sin strävan på att bispringa konstnärer genom att bereda dem tillfälle till fortsatt konstnärlig produktion. Att för detta ändamåls vinnande anordna ett lotteri har visserligen synts kommissionen mindre tilltalande, men den har i likhet med kommitterade icke kunnat finna något annat verksamt medel.

Kommissionen har emellertid ansett det vara av särskild vikt att undersöka, huruvida det planerade lotteriet kan bereda avsättning åt ett större antal konstnärer. På framställd förfrågan härom hade från kommitterades sida meddelats, att man beräknat kunna inköpa vinstföremål från omkring 150 konstnärer och omkring 50 idkare av konstindustriell verksamhet, att från samma person skulle inköpas flera konstalster, allenast när dessa var för sig hade ett lägre penningvärde, samt att sålunda det för vinstinköp av konstalster avsedda beloppet av 100,000 kronor avsågs skola komma att någorlunda jämnt fördelas på omkring 200 olika konstnärligt producerande personer. Då härav framgår, att genom

lotteriets anordnande på föreslaget sätt tillfälle till försäljning skulle beredas ett mycket stort antal konstnärer och sålunda hjälp bringas flertalet av dem, som därav äro i behov och vilka äro av betydelse för vår konstnärliga kultur, finner arbetslöshetskommissionen synnerligen önskvärt, att kommitterade må bliva i stånd att förverkliga sin plan.

Såsom i deras framställning betonats, kunna, fortsätter arbetslöshetskommissionen, vinstinköpen omedelbart företagas endast under förutsättning, att medel härför bliva tillgängliga redan nu och före försäljningen av lotterna. Ehuru kommittén lyckats uppbringa en garantisumma för ändamålet, har den inför svårigheten att under nuvarande tryckta ekonomiska förhållanden anskaffa penningmedel på rimliga villkor varit nödsakad att vända sig till Kungl. Maj:t. Då arbetslöshetskommissionen icke ser sig i stånd anvisa någon annan utväg och den skulle anse synnerligen beklagligt, om den uppgjorda planen skulle stranda på omöjligheten att bereda tillgång till det erforderliga kontanta beloppet av 100,000 kronor, tillstyrker kommissionen bifall till kommitterades framställning om lån av statsmedel för ändamålet.

Till följd av nådig remiss har statskontoret den 4 februari 1915

Utlåtande av
statskontoret.

avgivit utlåtande över ansökningen och därvid anför:

»Något statslån för det ändamål och mot den säkerhet, som i ansökningen omförmäles, torde icke kunna utlämnas från någon av de under statskontorets förvaltning ställda fonder. Ej heller lär det belopp av 5 miljoner kronor, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens underdåniga skrivelse den 25 september 1914 äger använda till bidrag till understödjande av arbetslösa, kunna för ändamålet anlitas.

Då emellertid statskontoret, med avseende å vad i ärendet förekommit, för sin del finner det rimligt, om staten skulle genom utlämnande av ett räntefritt lån medverka till det behjärtansvärda syftmålet med ifrågavarande konstlotteri, får statskontoret i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå riksdagen medgiva, att till vederbörande må för en tid av högst tre år, mot säkerhet, som av Kungl. Maj:t godkännes, av statsmedel utgå ett räntefritt lån för ifrågavarande ändamål å 100,000 kronor att av statskontoret utbetalas under förskottstitel.»

På ansökning av förenämnda kommitterade har överståthållarämbetet den 19 januari 1915 lämnat dem tillstånd att för ifrågavarande ändamål anordna ett lotteri i två dragningar, av vilka den första skulle äga rum före 1915 års och den andra före 1916 års utgång.

Överståt-
hållarämbe-
tets tillstånd
till lotteriet.

För vardera dragningen skulle i övrigt gälla följande plan:

»Lotternas antal 75,000 stycken. — Lotternas pris 2 kronor.

Vinsternas värde minst 140,000 kronor. — Högsta vinstens värde 10,000 kronor.

Lägsta vinstens värde 10 kronor. — Vinsternas antal 1,200 stycken.

Vinsterna må till ett värde av högst 30,000 kronor utgöras av industriföremål, tillverkade i Sverige. I övrigt skola vinsterna bestå av konstalster och, fränsett de konstföremål, som kunna komma att såsom

gåva överlämnas till lotteriet, inköpas från svenska konstnärer och konstindustriidkare.

Uppstår behållning å lotteriet, skall densamma användas till understöd åt nödställda svenska konstidkare.

De vinster, som ej två månader efter verkställd dragning blivit avhämtade, må tillfalla lotteriet och för dess räkning avyttras; skolande underrättelse härom finnas tryckt å varje lottsedel.»

Departements-
chefen.

Den rådande krisen har otvivelaktigt bragt en stor del av de svenska konstidkarna i synnerligen bekymmersamt läge. Penningknappheten och det ekonomiska osäkerhetstillståndet hava nämligen medfört, att inköp eller beställningar av konstverk så gott som alldeles upphört. Med hänsyn till dessa förhållanden finner jag de framkomna planerna att på ett eller annat sätt bispringa konstidkarna vara i hög grad behjärtansvärda och i viss mån en samhällelig uppgift. Olika utvägar hava därvid varit på tal, men såväl de särskilt utsedda kommitterade som statens arbetslöshetskommission hava kommit till det resultat, att det föresatta målet icke kan nås på annan väg än genom anordnande av ett konstlotteri. För att omedelbart kunna bispringa konstidkarna erfordras emellertid att redan nu inköpa åtminstone en del av de blivande vinsterna i lotteriet, som med hänsyn till lotteriets ändamål böra utgöras av svenska konstverk och i Sverige tillverkade konstindustriella föremål. Man har därvidlag tänkt sig, att inköp av vinster inalles skulle ske till ett uppskattat marknadsvärde av omkring 200,000 kronor. Av inköpsbeloppen skulle dock endast 50 procent genast utbetalas till vederbörande konstidkare. I den mån lotteriet lämnar gynnsamt resultat, skulle de säljande konstidkarna sedermera utfå ytterligare en del av värdet, dock icke dess hela belopp. På detta sätt skulle konstidkarna själva få vidkännas en av de nuvarande tryckta förhållandena betingad uppoffring, genom vilken lotteriets ekonomiska grund stärkes. Därtill skulle ock bidraga, att några av vårt lands främsta konstnärer utfäst sig att till lotteriet såsom gåvor överlämna egna konstverk. Enligt den av överståthållarämbetet för lotteriet fastställda planen skulle två dragningar äga rum, den ena under år 1915 och den andra under år 1916. Vid varje dragning skulle lotternas antal vara 75,000 och varje lott betinga ett pris av 2 kronor. I den mån lotteriet i vardera dragningen kunna försäljas till antal över 50,000, kan å lotteriet väntas behållning, som avses att användas till understöd åt nödställda svenska konstidkare på annat sätt än genom inköp av deras alster. Enär till följd av de nuvarande tryckta tiderna försäljningen av lotterna anses tillsvidare

kunna äga rum endast i ringa omfattning, har det emellertid ansetts vara en ofrånkomlig nödvändighet, därest man vill vinna syftemålet att omedelbart bringa hjälp, att genom upplåning anskaffa de 100,000 kronor, som för inköp av konstverk genast böra vara disponibla. Då det visat sig svårt att utan betungande villkor för ändamålet erhålla banklån till detta belopp, hava kommitterade för lotteriet nu anhållit, att staten måtte för ifrågavarande ändamål bevilja ett lån å 100,000 kronor att återbetalas vid den tidpunkt, då lotteriets ekonomiska ställning det medgiver, dock senast inom tre år.

Det bistånd från statens sida, som sålunda ifrågasättes, anser jag mig böra tillstyrka, särskilt med avseende fästat därå, att full trygghet finnes för lånets återbetalande, även om mot förmodan försäljning av erforderligt antal lotter icke skulle komma att äga rum. Såsom framgår av ett utav Stockholms enskilda banks notariatavdelning utfärdat intyg, som bifogats kommitterades framställning i ämnet, har nämligen en var av 21 personer i egenskap av garantitecknare för anordnandet av ifrågavarande lotteri hos banken deponerat en till innehavaren ställd revers å 5,000 kronor. Var och en av dessa personer är fullt vederhäftig för den sålunda ingångna förbindelsen.

Ehuru full säkerhet alltså finnes för lånets återbetalning, torde dock medgivande till detsamma böra begäras hos riksdagen, då, såsom statskontoret framhållit, det icke enligt gällande bestämmelser kan utlämnas från någon befintlig statens fond, utan måste utanordnas under förskottstitel. Därest riksdagens medgivande härtill erhålles, torde statskontoret böra anbefallas att under sådan titel till kommitterade för lotteriet såsom lån utbetala 100,000 kronor mot kommitterades förbindelse att vid den tidpunkt, då lotteriets ekonomiska ställning det medgiver, dock senast inom tre år, återbetala beloppet och mot det att ovannämnda 21 förbindelser å var och en 5,000 kronor deponeras såsom säkerhet för lånets återbetalning till staten.

Lotterikommitterade hava hemställt, att lånet måtte beviljas räntefritt eller eventuellt mot låg ränta. Till följd av det behjärtansvärda ändamål, lånet avser, finner jag mig i likhet med statskontoret böra tillstyrka det förra alternativet.

Därest lånet av staten beviljas, bör givetvis tillses, att konstalster till lotteriet inköpas endast från konstidkare, som, på samma gång de fylla det konstnärliga måttet, äro behövande, och att inköp sker från så stort antal sådana som möjligt.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anordnande av ett konstlotteri till understödjande av behövande konstidkare för en tid av högst tre år och mot säkerhet, som av Kungl. Maj:t godkännes, bevilja ett räntefritt lån av statsmedel å 100,000 kronor, att av statskontoret utbetalas under förskottstitel.

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle avläsas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hugo Landelius.